

ВИКОРИСТАННЯ ІМЕРСИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ТА КЕЙС-МЕТОДУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФІЛОЛОГІВ

THE USE OF IMMERSIVE TEACHING METHODS AND THE CASE METHOD IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF PHILOLOGISTS

У статті проаналізовано теоретичні засади використання імерсивних методів навчання та кейс-методу в професійній підготовці сучасного філолога у ЗВО. Підкреслено нерозробленість методології й теорії імерсивних технологій у гуманітарній галузі; зазначено про необхідність інформологічного й комунікативного підходів до аналізу проблеми дослідження. Представлено загальну характеристику реальної (RR), віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності в контексті їх використання в професійній підготовці філологів. Сформульовано визначення імерсії в професійній підготовці філологів як способу й технології тривалого занурення студентів в іншомовний простір на засадах іншомовного чи білінгвального навчання із залученням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачають використання студентами відео, аудіо, текстової інформації з метою формування відповідних професійних компетенцій. Обґрунтовано основні характеристики імерсивних методів навчання майбутніх філологів, що становлять їх переваги над традиційними – наочність, зосередженість, залученість, результативність. Сформульовано висновок, що імерсивні методи навчання дають змогу максимально унаочнити комунікативні процеси; тому мова виступає в цьому разі не лише навчальним просторовим утворенням, а й візуальним продуктом, і дидактичним поняттям, й інструментом формування відповідних професійних компетентностей майбутніх філологів. Обґрунтовано думку про можливість поєднання імерсивних методів навчання з іншими інтерактивними методами, насамперед кейс-методом. Схарактеризовано мовні кейси як важливий дидактичний засіб формування професійних знань, умінь і навичок студентів-філологів. Відзначено, що імерсивні методи навчання сприяють максимальній залученості всіх студентів до процесу вирішення поставленого навчального завдання у вигляді гри, аналізу й вирішення ситуації, побудови належного рівня комунікацій, розробки й презентації навчальних проектів тощо. Сформульовано висновок, що доручення майбутніх філологів до віртуальної реальності позитивно впливає на розвиток їхнього творчого мислення й дослідницьких умінь.

Ключові слова: імерсія, майбутні філологи, кейс-метод, віртуальна реальність.

The article analyzes the theoretical basis for the use of immersive teaching methods and the case-method in the training of a modern philologist in the EIS. The insufficiency of methodology and theory of immersive technologies in the humanitarian field has been emphasized, and the need for informational and communicative approaches to the analysis of the research problem has been noted. This is a general description of the real (RR), virtual (VR), augmented (AR) and mixed (MR) reality in the context of their use in the training of philologists. The definition of immersion in the training of philologists is formulated as a method and technology of long-term immersion of students in foreign-language space on the basis of foreign-language or bilingual education, with the involvement of modern information and communication technologies, Providing for the use of video, audio and text information by students in order to develop appropriate professional competencies. The main characteristics of immersive methods of teaching future philologists, which make up their advantages over traditional ones – visibility, concentration, involvement, efficiency, have been substantiated. It has been concluded that educational materials allow communication processes as visually as possible; therefore, this is not only a spatial education, but also a visual product and a didactic concept, and an instrument for the formation of appropriate professional competences of future philologists. It has been argued that immersive teaching methods can be combined with other interactive methods, especially the case-study method. Language briefcases have been described as an important didactic tool for the development of the professional knowledge, skills and skills of student philologists. It has been noted that immersive teaching methods contribute to the maximum involvement of all students in the process of solving the given educational problem in the form of play, analysis and solution of the situation, construction of an appropriate level of communication, development and presentation of educational projects, etc. It has been concluded that many scholarly philologists have a positive influence on the development of their creative thinking and research skills.

Key words: immersion, future philologists, case method, virtual reality.

УДК 378.02. (80:41)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/29-1.8>

Боса В.П.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри романської філології
та порівняльно-типологічного
мовознавства
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Проблема формування професійної компетентності сучасного філолога в закладах вищої освіти нині перебуває в стані постійного реформування та вдосконалення змісту його підготовки. Такий стан речей викликаний, з одного боку, трансформацією загальних засад функціонування системи вищої освіти в Україні, європейськими та світовими глобалізаційними процесами, з іншого – потребою часткової чи навіть суцільної діджиталізації сис-

теми професійної підготовки фахівців в умовах пандемії та введення карантинних заходів у ЗВО, що викликало необхідність часткової чи суцільної дистанційної підготовки фахівців. Дидактика вищої школи, технологічні засади професійної підготовки філологів, які до останнього часу вважалися інноваційними, нині входять до переліку традиційних форм і методів навчання; дистанційний формат навчального процесу вимагає розробки нової філософії філологічної освіти, зважаючи на

потреби методології, теорії й методики підготовки сучасного філолога, у тому числі й викладача іноземної мови. Отже, досліджувана нами проблема представляється нами у взаємопоєднуванні двох рівноправних складників – інформологічного (що відображає процес розвитку й функціонування інформаційного простору та сучасних інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців) і комунікативного (що представляє специфіку реалізації сучасних інформаційних технологій у системі «людина – людина» та підготовці фахівців до діяльності в зазначеній системі). Обидва ці складники можуть бути реалізовані в межах застосування імерсивних методів навчання у вищій школі, що є, на нашу думку, дійсно інноваційними і в технологічному, і в методичному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання професійної підготовки сучасного філолога в закладах вищої освіти активно вивчаються Л. Базиль (2016), О. Бігич (2003), М. Пентиліук (2014), О. Семенов (2005) та ін. Зарубіжний досвід означеної підготовки представлено в наукових працях Н. Бідюк (2013), О. Голотюк (2007), І. Задорожної (2002), М. Іконнікової (2016), І. П'янковської, О. Голубевої (2010) та ін. Проблеми використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці сучасних філологів представлено в науковому доробку С. Галецького (2019), Л. Златів (2014), Г. Корицької (2017) та ін. Імерсивні методи навчання у вищій школі фрагментарно висвітлені в працях Є. Белінської, А. Жичкіної (2000), Р. Коцюби (2013), Т. Парфірової (2009) та ін.

Водночас маємо констатувати, що увага згаданих вище науковців зосереджена переважно на методичних і практичних засадах використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці сучасного філолога; натомість потребують більш глибокого вивчення й наукової репрезентації сучасні імерсійні методи навчання в поєднанні з іншими інноваційними інформаційно-комунікаційними технологіями, а також обґрунтування їх методології, теорії й методики застосування в професійній підготовці філологів у ЗВО.

У зв'язку з цим **метою статті** є обґрунтування можливості застосування імерсивних та інших інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх філологів.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося вище, досліджувана нами проблема має два пов'язані між собою складники – *інформологічний* і *комунікативний*, які, відповідно, представляють два філософські концепти – комунікації та інформації в контексті професійної підготовки філолога. *Інформологія* як наука про інформацію окреслює сучасні можливості передачі, створення, накопичення, обміну та використання інформації в усіх

сферах людського життя. Віртуальна інформація як відносно новий сегмент інформаційного простору посідає особливе місце в інформаційно-комунікаційних технологіях, оскільки:

1) передбачає віртуальну інформаційну взаємодію – повну або часткову, у зв'язку з чим і формується віртуальна, доповнена чи змішана реальність людських або машинних комунікацій, у тому числі й у навчальному процесі;

2) надає необмежений обсяг інформаційного продукту; при цьому інформація перебуває в постійному розвитку, оновлюється й динамічно трансформується;

3) формує цілісну інформаційну культуру особистості майбутнього фахівця-гуманітарія;

4) уможливорює поєднання віртуальної інформації з будь-якими іншими її видами, а інформаційно-комунікаційних технологій – з іншими інноваційними формами й методами навчання у вищій школі.

Інформологія, перебуваючи й розвиваючись в умовах інформатизації всіх освітніх процесів, потребує *діджиталізації* освіти, яка, за визначенням А. Шаповалова (2012) [1, с. 12], є процесом «поглинання, застосування та асиміляції інститутом освіти новітніх технологічних розробок на ниві комунікаційних технологій». Сучасні інформологічні, психологічні й педагогічні дослідження стверджують про розширення цифрових технологій у професійній підготовці фахівців на основі *віртуальної й доповненої реальності*. Так, віртуальна реальність (VirtualReality чи VR) дає можливість переносити майбутнього філолога у світ штучної рідномовної чи іншомовної реальності за допомогою спеціальних додаткових пристроїв – шоломів чи окулярів. Доповнена реальність (AugmentedReality або ж AR) представляє різні види інформації (текст, відео, графіку) поза моніторами різноманітних гаджетів, що уможливорює поєднання реального середовища (у нашому випадку – середовища спілкування рідною чи іноземною мовами) з віртуальними об'єктами. Водночас проблеми у використанні віртуальної та доповненої реальності в умовах закладів вищої освіти пов'язані передовсім із фактичною відсутністю україномовного контенту зазначеного програмного забезпечення (яке сьогодні надають насамперед компанії GooglePlay та AppStore), особливо якщо йдеться про вищу освіту. У цьому сенсі багато напрацювань уже здійснено в галузі вітчизняної дидактики середньої освіти, особливо природничо-математичної галузі; натомість гуманітарний складник як середньої, так і фахової передвищої та вищої освіти дуже слабо забезпечений методами віртуальної та доповненої реальності (тобто імерсивними методами навчання) як інформаційно-комунікаційними технологіями професійної підготовки фахівців.

Імерсивні технології навчання отримали свою назву від поняття *імерсії* – навчання в різних напрямках, із залученням різних органів відчуттів. Найбільш активно імерсивні методи навчання впроваджуються нині в технічній, медичній, інформатичній, біологічній сферах знання: розробляється (й адаптується існуюче) потужне програмне забезпечення, апробуються технологічні продукти (наприклад, симулятивні технології навчання), аналізується результативність означених методів навчання у ЗВО. Натомість гуманітарна галузь у вищій школі перебуває фактично на першому етапі розробки й упровадження імерсивних методів підготовки фахівців. Цілком, однак, погоджуємося з думкою групи науковців (О. Ковальчук, М. Бондаренко, А. Охрей, І. Прибитько, Є. Решетник, 2020) [2] у тому, що імерсивні технології не можуть замі-

нити весь комплекс навчальних технологій у підготовці фахівців, проте при коректному й доцільному поєднанні з традиційними технологіями, методами й методиками навчання значно покращують практичний результат освітнього процесу в ЗВО.

Уважаємо найбільш важливим окреслення поняття імерсії, що прямо співвідноситься з проблемою підготовки філологів – фахівців у галузі іноземних мов: імерсія трактується як тривале занурення студентів в іншомовне середовище з мінімальним використанням рідномовного спілкування або ж як білінгвальне навчання. Таке визначення імерсії має суто філологічний зміст, тому може бути сформульоване так: *імерсія* – це спосіб і технологія тривалого занурення майбутніх філологів в іншомовний простір на засадах іншомовного чи білінгвального навчання із залученням

Таблиця 1

Сутність та основні переваги імерсивних технологій у професійній підготовці майбутніх філологів у ЗВО

Основна характеристика/ перевага імерсивних методів навчання в підготовці майбутніх філологів	Зміст і сутність означеної характеристики імерсивних методів навчання	Специфіка реалізації означеної характеристики в професійній підготовці майбутніх філологів
Наочність	Ця характеристика імерсивних методів навчання є їх суттєвою перевагою, оскільки у віртуальній чи доповненій реальності можна деталізовано представити будь-яке явище чи процес, що становить інтерес для певної навчальної дисципліни. Для цього існують спеціальні програмні продукти, щоправда, розраховані передовсім на вивчення дисциплін природничо-математичного циклу	Імерсивні методи дають змогу максимально унаочнити комунікативні процеси; тому мова виступає в цьому випадку не лише навчальним просторовим утворенням, а й візуальним продуктом, і дидактичним поняттям, й інструментом формування відповідних професійних компетентностей майбутніх філологів
Зосередженість	Віртуальна реальність (VR), змішана (MR) чи доповнена (AR) не розпорює уваги учасника на другорядні (щодо проблеми, що вивчається) зовнішні подразники. Це дає можливість зосередитися безпосередньо на навчальному матеріалі та його візуалізації й аудіо-, текстовій чи графічній інтерпретації	Концентрація уваги студентів-філологів на віртуальній (або ж змішаній чи доповненій) інформації з дисциплін фахової групи дає їм змогу зосередитися на поставленому завданні та вирішити його із залученням ресурсів інформаційного простору
Залученість	Кожен суб'єкт освітнього процесу є повноправним учасником подій, представлених у віртуальній реальності. Інтерактивний характер імерсивних методів навчання дає змогу використовувати навчальну гру як спонукальний чинник розвитку творчості студентів і здійснення навчання в ігровій формі	Імерсивні методи навчання сприяють максимальній залученості всіх студентів до процесу вирішення поставленого навчального завдання у вигляді гри, аналізу й вирішення ситуації, побудови належного рівня комунікації, розробки й презентації навчальних проектів тощо. Залученість кожного студента до віртуальної реальності позитивно впливає на розвиток його творчого мислення й дослідницьких умінь
Результативність	Сучасні соціологічні дослідження засвідчили високий рівень результативності навчального процесу з використанням імерсивних методів навчання. Це пов'язано з можливістю контролювати процес і результат вирішення навчального завдання	За допомогою віртуальної, доповненої чи змішаної реальності студентам і викладачеві вдається використовувати максимально можливу кількість дидактичних засобів на занятті. Це, у свою чергу, впливає на результативність і досягнення вищого рівня сформованості знань, умінь і навичок з конкретного навчального предмета

Джерело: розроблено автором

сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачають використання студентами відео, аудіо, текстової інформації з метою формування відповідних професійних компетенцій.

Спектр імерсивних навчальних технологій поширюється від реальної (realreality, RR) до віртуальної (virtualreality, VR) реальності. При цьому вагоме значення має формування в навчальному процесі *змішаної* реальності (mixedreality або ж MR), яка містить більш чи менш значущі елементи ІКТ та віртуального середовища. Науковці [3] виокремлюють при цьому комп'ютерно-опосередковану реальність (computermediatedreality), чи опосередковану реальність (mediatedreality). Отже, від викладача університету значною мірою залежить, наскільки глибоко студенти будуть уведений у віртуальні способи іншомовної комунікації, наскільки успішними будуть імерсивні методи навчання майбутніх філологів.

До найбільш помітних переваг імерсивних технологій у професійній підготовці майбутніх філологів ми зараховуємо наочність, зосередженість, залученість і результативність. Як саме ці переваги можуть бути втілені в процес навчання у ЗВО для студентів-філологів, ми представили в таблиці 1.

Як зазначалося вище, імерсивні технології вдало поєднуються з іншими сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями навчання у ЗВО. Серед таких інноваційних технологій у професійній підготовці філологів чи не найбільш ефективним вважаємо поєднання імерсії та *мовних кейсів*, які нині активно впроваджуються в навчальний процес у вищій школі. Як відомо, кейси дають змогу успішно використовувати «події, які реально відбулися в тій чи іншій сфері діяльності та описані авторами, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії» [4, с. 5]. У зв'язку з цим вважаємо доцільним поєднувати case-study саме з імерсивними методами навчання, які уможливають візуалізацію мовних подій і входження студента у віртуальну чи доповнену реальність за допомогою органів слуху і зору, відстеження кейс-ситуації в динаміці.

Як один із найбільш ефективних інтерактивних методів навчання, кейс-метод органічно поєднується з імерсивними методами навчання, оскільки:

1) кожна навчальна ситуація, представлена в кейсі, має відображати середовище, тобто місце події; імерсивні методи навчання дають змогу подати середовище у віртуальному вигляді;

2) у кейс-ситуаціях має бути подана достатня висхідна інформація, яка може бути віртуальною повністю або частково;

3) до кейс-ситуацій варто додавати різноманітну візуалізацію, як-от: графіку, таблиці, відео,

що з допомогою імерсивних технологій зробити значно легше.

Аналіз та осмислення практичних мовних ситуацій в імерсивному просторі й за допомогою кейс-методик сприяє формуванню і студентів знань про найбільш тонкі й деталізовані нюанси семантики та конотації, здатності зіставляти лінгвістичний та екстралінгвістичний фон і зміст ситуації тощо. Типові граматичні, синтаксичні завдання можуть трансформуватися в цілісний студентський дослідницький проект (наприклад, перекладацький), що поєднає кейс-метод, метод проектів та імерсивні методи навчання.

Отже, ефективними імерсивними технологіями в професійній підготовці фахівців вважаємо поєднання *професійних мовних кейсів і віртуальної чи доповненої реальності*, наприклад:

1) кейс «Розмова в місті. Мандрівка за кордон», що передбачає віртуальну подорож із включенням фрагментів комунікації іноземною мовою;

2) кейс «Молодіжний міжнародний фестиваль музики» (так само театру, танцю тощо), що вміщує іншомовну комунікацію майбутніх філологів на віртуальних майданчиках різних культурних акцій;

3) кейс «Екологічні виклики у світі», що передбачає введення студентів у віртуальну реальність екологічної кризи, у якій перебуває більшість людства; тощо.

Крім того, у професійній підготовці філологів можуть використовуватися методичні кейси, поєднані з візуалізацією навчальних занять, інформаційних матеріалів з їх підготовки тощо. Це розширює й можливості кейс-навчання, і межі застосування імерсивних технологій у професійній підготовці філологів.

Висновки. Отже, нами проаналізовано теоретичні засади використання імерсивних методів навчання і кейс-методу в професійній підготовці сучасного філолога у ЗВО. Представлено загальну характеристику реальної (RR), віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності в контексті їх використання в професійній підготовці філологів. Сформульовано визначення імерсії в професійній підготовці філологів; обґрунтовано основні характеристики імерсивних методів навчання майбутніх філологів, що становлять їх переваги над традиційними – наочність, зосередженість, залученість, результативність. Схарактеризовано мовні кейси як важливий дидактичний засіб формування професійних знань, умінь і навичок студентів-філологів. Перспективи подальших досліджень полягають у методичному наповненні мовних кейсів для професійної підготовки майбутніх філологів у ЗВО із залученням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шаповалов А. Дигіталізація як сучасна тенденція розвитку інституту освіти. *Матеріали І Міжнародної наукової конференції ІКС-2012*. Львів : НУ Львівська політехніка, 2012. С. 12–19.
2. Особливості використання імерсивних технологій (віртуальної і доповненої реальності) в медичній освіті та практиці / О.І. Ковальчук, М.П. Бондаренко, А.Г. Охрей, І.Ю. Прибитько, Є.М. Решетник. *Морфологія*. 2020. № 14 (3). С. 158–164.
3. Mixed reality in education, entertainment, and training / С.Е. Hughes, С.В. Stapleton, D.Е. Hughes, E.M. Smith. *IEEE Computer Graphics and Applications*. 2005. № 25 (6). P. 24–30.
4. Долгоруков А.М. Casestudy как способ (стратегия) понимания. *Практическое руководство для тьютера системы открытого образования на основе дистанционных технологий*. Москва : Центр интенсивных технологий образования, 2002. С. 21–44.